

Христијо АНДОНОВ—ПОЛЈАНСКИ

МОТИВИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО „ЗЛАТНА ГРАНКА“,
ОД ЦЕМС ЦОРЦ ФРЕЈЗЕР

Exegi monumentum aere perennius

Horatius

ОПУСОТ на Цемс Цорц Фрејзер и денеска сè уште привлекува внимание. Неговиот монументален труд „Златна гранка“ беше оценет како величествена енциклопедија на знаењата, како голема наука достојна за почит.¹ Ова класично дело претставува врв на научно-истражувачките потфати на овој крупен истражувач на класичните студии, на етнологијата, фолклорот, антропологијата. Во оваа магистрална научна панорама се опфатени примери, мотиви и карактеристични својства од повеќе земји и подрачја. Во барањата на фундаментите на знаењата се внесени и мотиви од Македонија, од ризницата на нејзините антички и фолклорни особености. Токму тоа стана извор на нашето интересирање да пристапиме кон изучување на третманот на овие особености во богатата продукција на овој истакнат британски научник.

1.

Во научната продукција Цемс Цорц Фрејзер (James George Frazer, 1854—1941), која го опфаќа периодот: 1834—1940 година²), од Македонија се зафатени мотиви за нејзините антички и современи фолклорни особености. Врз проблематиката на античките студии Ц. Ц. Фрејзер обрнувал сериозно внимание. Тој подолго време го проучувал Павзанија и неговиот опис на античка Грција. Како резултат на тие систематски проучувања во 1898 година тој го објавува описот на Грција од Павзанија во шест тома (Pausanias's Description of Greece. London 1898, I—VI). Во овој волуминозен труд застапена е и античката македонска историја прикажана од Павзанија, а е коментирана од Ц. Ц. Фрејзер. Изложена е историјата на Македонија под владеењето на различни македонски владетели. Посебен акцент е даден на македонската

¹ Бронислав Малиновски, Магија, наука и религија и друге студии. Београд 1971, 89.

² Види: Th. Besterman, A Bibliography of Sir James George Frazer. London 1934, 1—84; R. Angus—Downie, James George Frazer. The Portrait of a Scholar. London 1940, 1—52; М. Арнаудов Джемс Фрезер. — Съвременик II/24 (1932). (Соопштение на Др К. Пенушлиски).

империја и на различните етапи од нејзиниот развиток. Одделно е набележано владеењето на Филип, Александар Велики (Македонски) и на другите антички македонски владетели⁸). Во своите коментари кон Павзанија Ц. Ц. Фрејзер се осврнува и врз поимите на Македонија (Macedonia), Македонците (Macedonians), Александар Велики (Alexander Son of Philip/Alexander the Great/), Филип (Philip) и на други македонски владетели. За нив тој изнесува интересни забележувања⁴). На овие студии Ц. Ц. Фрејзер се навраќа неколкупати во своето натамошно научно творештво. Главно, тој прави поскратена верзија на Павзанија, синтетизирајќи ги резултатите од поновите истражувања. Таков карактер има скратената верзија на Павзанија од 1900 година⁵), од 1917 година⁶), од 1930 година⁷), и од 1937 година⁸).

Во своите проучувања на овој период Ц. Ц. Фрејзер се зафаќа и со некои фолклорни особености. Во своите лекции за најраната историја на кралствата од 1905 година (Lectures on the Early History of the Kingship. London 1905) тој го разработува прашањето за хомеопатската магија. Тука воведува и примери од Македонија.⁹)

Најголемо внимание Ц. Ц. Фрејзер обрнува на фолклорот во Стариот завет, за што објавува во 1918 година тритомна*студија (Folk — Lore in the Old Testament. London 1918, I-III). Во ова мошне забележливо дело Ц. Ц. Фрејзер користи и мотиви од античкиот и современиот период на Македонија. Од античкиот период според спомнувањата на Квинт (Quintus, Curtius, De Gestis Alexandri Magni X, 9, 28) ги разработува мотивите на античкиот македонски обред на чистењето (Macedonian rite of purification). Примерот е мошне карактеристичен и е лоциран на обредите во македонската војска.¹⁰)

Приведените примери за интересот на Џејмс Џорџ Фрејзер кон особеностите од античкиот период во историјата и фолклорот на Македонија, вклопени во неговиот севкупен третман на антиката, чинеле само еден суштествен дел од неговиот сестран придонес кон науката. Неговата разностраност особено добива еклатантен вид во етнологијата, фолклористиката и антропологијата.

³ Види: Pausanias's Description of Greece. Translated with a Commentary by J. G. Frazer. In six volumes. London 1898, Book I: 3, 4, 6, 7, 10, 13, 25, 29; Book II: 8; Book II: 24, Book VII: 8—10; Book VIII: 27; Book IX: 4 Book X: 3, 8, 19.

⁴ Ibidem (Index to Commentary).

⁵ Pausanias and other Greek Sketches. London 1900, 419.

⁶ Studies in Greek Scenery. Legend and History. London 1917, 417.

⁷ Graecia Antiqua. Maps and Plans illustrate Pausanias's Description of Greece. Compiled by Sir James George Frazer. London 1930, 161, 70 maps and plans.

⁸ Greece and Rome. A Selection from the Works of Sir James George Frazer. (Ed. S. G. Owen). London 1937.

⁹ J. G. Frazer, Lectures on the Early History of the Kingship. London 1905 (Lecture III, 64). (Исто во: The Magical Origin of Kings. London 1920, 309).

¹⁰ J. G. Frazer, Folk — Lore in the Old Testament. London 1918, vol. I, 408,

2.

НАЈГОЛЕМО внимание во светската наука предизвика класичната студија на Џејмс Џорџ Фрејзер под наслов: „Златна гранка“ (The Golden Bough). Со самата појава на студијата, компонирана во два тома, во 1890 година, интересот порасна за магијата, религијата и фолклорот. Умешноста на Фрејзер да проникне во длабочините на овие дотогаш неразвиени дисциплини, значеше придонес од прв ред.¹¹⁾ Набргу студијата претрпе повеќе изданија, како во повторно печатење, така и во дополнувањата. Во 1900 година беше издадено второто издание, во 1907 година третото. Истовремено Фрејзер ги продлабочил истражувањата на поширок радиус земји и на разнострани и разновидни проблеми од научните области, што станале евидентен интерес на неговата научна вокација. Поврзано со тоа тој објави трудови по блиски прашања третирани во „Златна гранка“, кои ќе му помогнат да даде една поцелосна магистрална композиција.¹²⁾ Токму тоа тој го постига со проширеното издание на оваа студија во 12 тома, со што добива светско признание. Имено, Џ. Џ. Фрејзер во 1915 година на науката и поднесува сосема ново издание на „Златна гранка“, со продлабочена и проширена разработка. Значајно е да се истакне дека проблемите и прашањата од првото издание сега се проширени со нови истражувачки знаења, со примери од различен дијалезон на подрачја. Во овој капитален опус овој сериозен истражувач ја покажа сета своја достоинствена адмирација и сите свои научни капацитети. Во нив ја покажа внимателноста во приодот кон конгломератот на прашањата за античките култови и современиот фолклор.¹³⁾

Грандиозниот опус на Фрејзер го предизвика вниманието на научната јавност и му донесе соодветни признанија. Оттука потекна натамошното бројно преиздавање и препечатување на студијата. Повторните изданија настанаа како што следува: 1918, 1920, 1925, и 1935/1936 година.¹⁴⁾ Последново издание, всушност, беше повторено, коригирано и проширено. Тоа е снабдено со опстојна библиографија и генерален индекс.¹⁵⁾

Вниманието за резултатите од научните истражувања на Фрејзер не ги опфанаа само научните кругови од англосаксонскиот свет, туку стекна поголем простор. Со оглед на обемноста на делото, самиот Фрејзер во 1922 година подготви збиено и скратено издание, кое беше пре-

¹¹ Види: J. G. Frazer, The Golden Bough. A Study in Comparative Religion. Vols. I—II. London 1890, 409, 402.

¹² Th. Besterman, A Bibliography, 1—84.

¹³ Види: R. Angus—Downie, James George Frazer, 20—39; R. Angus—Downie Frazer and the Golden Bough. London 1970, 32—127; Frazer, Sir James George (1854—1941). — Dictionary of Folklore, Mythology and Legend. Vol. I. New York 1949, 416.

¹⁴ Th. Besterman, Op. cit., 1—84.

¹⁵ J. G. Frazer, The Golden Bough. Vols. I—XII. London 1935/36 (Vol. XII. Bibliography and General Index, 3—144, 147—536).

ведено во разни земји.¹⁶⁾ Со тоа вниманието кон неговите истражувања уште повеќе се зголеми. Но, истовремено се појавија негови подржници, а и противници. Се изјаснија повеќе контраверзи за некои негови заклучоци и за методот во приодот кон научните испитувања.¹⁷⁾ Меѓутоа, вниманието кон неговото дело не спласнува ни денеска. За ова сведочат обидите за скратено преиздавање на неговото дело,¹⁸⁾ и за повторно актуелизирање на неговите значајни постигања.¹⁹⁾

3.

ИНТЕРЕСОТ на Џејмс Џорџ Фрејзер за балканските, односно македонските фолклорни особености, датира уште од 1890 година. Во оваа година, покрај „Златна гранка“, тој објавува два патеписи за своите патувања и фолклорни истражувања во Грција, од кои се насира неговата љубопитност за балканскиот фолклорен амбиент.²⁰⁾ Но, сè уште, тоа не наоѓа одраз во „Златна гранка“. Во изданието од 1890 година опфатени се само примери од Грција и воопштено од словенските земји.²¹⁾ Дури во проширеното издание од дванаесет тома (1915 година) наоѓаме внесени примери од фолклорот на Македонија. Токму тоа љубопитство не обврза да ги побараме изворите во користењето на овие примери, а со оглед на тоа што Фрејзер немал можности да ја посети Македонија. Основата на неговата истражувачка дејност најилустративно се следи во опстојната библиографија објавена во дванаесеттиот том од „Златна гранка.“ Тука се запознаваме со богатниот фонд на користени извори и литература, на патописна литература, на бројни студии и на друга литература. Внесени се во главно стандардните британски патописи и друга литература²²⁾, Поконкретно се ко-

¹⁶ На српско-хрватски е издадено под наслов: „Златна гранка. Студија магије и религије. Написао Џејмс Џорџ Фрејзер. Београд 1937, 851 (Превод: Живојин В. Симић). (Како илустративен материјал се објавени и фотографии за одделни обреди од Македонија, стр. 71, 175, 259, 264). Повторено издание под наслов: Џејмс Џорџ Фрејзер, Златна гранка. Проучавање магије и религије. I—II. Београд, БГЗ 1977, 430—441. Белешка за писателот II, 443—445). (Во ова ново издание исто така е внесен илустративен материјал од Македонија, I, 247). Извадоци од „Златна гранка“ се објавени и на македонски јазик во 1952 г. и тоа под наслов: „Златна гранка. Студија — за магијата и религијата. (Извадоци), Скопје 1952, 104).

¹⁷ Џ. Џ. Фрејзер, Златна гранка Т. I, V—X; т. II, 443—445. Види: М. Арнаудов, Очерци по българскиј фолклор. София 1968, I, 49, 63, 93, 109, 113, 121, 122—123;

¹⁸ Види: Th. Gaster, *The New Golden Bough. A New Abridgement of the Classic Work by Sir James George Frazer.* New York 1959 (Џ. Џ. Фрејзер, *Op. cit.*, Т. I, VI).

¹⁹ Види: A. Kardiner and E. Preble, *They studied man. (L'Introduction à l'ethnologie.* Paris 1966) Џ. Џ. Фрејзер, *Op. cit.*, Т. II, 443; P. Mercier, *Historie de l'Anthropologie.* PUF 1971, 574 (Џ. Џ. Фрејзер, *Op. cit.*, Т. I, V).

²⁰ J. G. Frazer, *Easter in Greece.*—*Folk—Loic I* (1890), 257—76; *My Day in Greece.*—*Folk—Lore I* (1890), 518—520.

²¹ J. G. Frazer, *The Golden Bough.* Vols. I—II. London 1890.

²² Види: J. G. Frazer, *The Golden Bough.* vol. XII, 3—144 (Bibliography). Исто. X. Андонов—Полјански, Британска библиографија за Македонија. Скопје 1966, 128—130, 157, 185, 171—172, 202—204, 223—224; X. Андонов—Полјански, *Особености од Македонија во британската етнолошка и фолклористичка литература.* — *Македонски фолклор V/9—10* (1972), 235.

користат податоците од патописните²³) и од другата литература од областа на етнологијата и фолклорот.²⁴) Но, најголемо внимание му обрнуваат примерите од фолклорот на Македонија објавени во делата на Г. Ф. Абот (G. F. Abbott), истакнат британски фолклорист и публицист. Во неговиот виден опус среќаваме забележителен интерес и за фолклорните особености на Македонија,²⁵) кои послужиле како значителен фонд во користењето на примери и од ова подрачје. Но, најпродлабочено внимание предизвикале кај Фрејзер следниве трудови од Г. Ф. Абот: „Повест за едно патување во Македонија“ (The Tale of a Tour in Macedonia. London 1903) и „Македонскиот фолклор“ (Macedonian Folklore. Cambridge 1903). Првиот труд Фрејзер сосема малку го користи. Тој е всушност патопис, раскажување на впечатоците од Г. Ф. Абот за Македонија. Ова патување тој го извел од 27 август 1900 година натаму. Целта на неговото патување се состоела во испитување на политичката положба, а истовремено и да го студира фолклорот на Македонија. Кон уводот на оваа книга напишан на 21 јануари 1903 г., самиот Г. Ф. Абот вели дека дошол со цел „да го студира фолклорот на оваа земја.“ („... with a view to studying the folk-lore of that Country“).²⁶) Во опишувањето акцент е даден на фолклорните особености на различни македонски краишта. Поодделно се задржува на впечатоците и фолклорот во долината на Вардар, на патот од Солун кон Сер, со нагласување на Дојран, Демир Хисар, Мелник, Петрич, на областите јужно од Сер, Драма и Кавала.²⁷) За сите приведени подрачја забележани се фолклорните особености, со описи на обичаите, на играта како религиозна функција, на легендите, на легендата за Крали Марко и на други специфичности.²⁸)

Најбројни примери Фрејзер користи од вториот значаен труд на Г. Ф. Абот: „Македонскиот фолклор“. Материјалов за овој труд се собирал на теренот на Македонија истовремено како и за споменатиот прв труд, во 1900 и 1901 година. Истражувањата Абот ги направил по налог на „Колеџот Емануел“ (Emmanuel College) од Кембриџ. Кон предговорот на книгата напишан на 25 март 1903 г. авторот истакнува дека поттик за оваа испитувачка работа му дала идејата и содржината на Фрејзеровите истражувања.²⁹) Оттука произлегува и гестот на Абот

²³ Види: L. M. J. Garnett, The Women of Turkey and their Folk—Lore. — The Christian Women LXXVI (1890), 382; XVI (1891), 616.

²⁴ Андонов—Полјански, Особености, 235.

²⁵ Види: G. F. Abbot, Macedonia and its Revolutionary Committees. — The Nineteenth Century and After LIII (1903), 414—429; Истиот, Turkey in Transition. London 1909, 311—321; Истиот, Turkey, Greece and the Great Powers. London 1916, 313—315, 325—326, 362—371; Истиот, The Truth about Greece. London 1917, 16; X. Андонов—Полјански, Британска библиографија, 227, 275, 303.

²⁶ G. F. Abbott, The Tale of a Tour in Macedonia. London 1903, VII.

²⁷ Ibidem, 1—302.

²⁸ Ibid., 31—40, 109—110, 118—139, 171—176.

²⁹ G. F. Abbott, Macedonian Folklore, Cambridge 1903 (At the University Press) IX—X. Види кај: М. Арнаудов, Студии върху българските обреди и легенди. — Сп. БАН IV (1912), 16, 21, 93).

да му го посвети ова свое дело токму на авторот на „Златна Гранка“ со зборовите: „Посветено на Авторот на „Златна гранка“ (Dedicated/without Permission/to the Author of the Golden Bough).³⁰⁾

Книгата на Абот ги содржи резултатите од истражувањата на фолклорот од јужниот дел на Македонија (денешна Егејска и Пиринска Македонија), поконкретно реонот на: Солун и Кавала на Сер, Мелник, Демир Хисар, Нигрита и др. Опфатени се главно населбите населени со грчка и македонска народност. Истражувањето е документирано со примери од обичаите, од народната поезија, митологијата, легендите, приказните, поговорките, изразувањата според годишните времиња и другите фолклорни особености. Композицијата содржи мошне интересни научно-фундаментирани истражувања. При тоа авторот ја нагласува тешкотијата, на фолклористот да испитува во тогашните услови, во кои се наоѓала Македонија. Но, својот голем напор Абот го илустрира со грандиозен материјал собран на теренот на Македонија. Тој обемен прилог го изложува во шеснаесет поглавја со збиено претставување на специфичностите и карактеристиките на фолклорот во различните годишни времиња на посебните свечености, на симболите, обредите, митолошките и други верувања и на легендите³¹⁾ Насекаде во поглавјата авторот се стреми да даде богата содржина и подробен фолклорен опис. Во своите заклучоци тој не се задржува на испитуваните примери од одделната населба туку оди подалеку и нив ги компарира со другите населби, посебно со особеностите на македонското-словенско население. Тоа население го именува како „Македонски селани“ „Македонци“ (the Macedonian peasants“, „the Macedonians“³²⁾ Често зема примери од други делови на Македонија („In some parts of Macedonia“³³⁾

Студијата на Г. Ф. Абот Џ. Џ. Фрејзер сестрано ја користи. Ги компарира примерите од Македонија со особеностите од другите земји. И самиот Абот вовлечен од богатствата на својата истражувачка работа на едно место истакнува оти неговиот труд го одбележува „богатството на македонскиот фолклор“ („the wealth of Macedonian folklore“).³⁴⁾ Токму затоа и Фрејзер му обрна такво внимание во својата капитална студија.

4.

ВО „ЗЛАТНА ГРАНКА“ Џејмс Џорџ внимателно и грижливо ги користи примерите од фолклорот на Македонија, за што голем придонес имаше Г. Ф. Абот. Но, Фрејзер тие примери ги применува како фундамент. Покрај нив употребува и други, користејќи, како што споменавме, бројна патописна и друга литература. Сето тоа му овозможи умешно да ги лоцира овие примери во својата студија, компарирајќи ги со забележителностите од другите земји.

³⁰ Ibidem, VII.

³¹ Ibid., 1—294.

³² Ibid, 71, 156, 172.

³³ Ibid., 172, 213—214, 218; X. Андонов—Полјански, Особености., 236.

³⁴ Ib., 9.

Примерите од Македонија Фрејзер ги употребува со цел да ги илустрира, а и да ги докаже своите научни заклучоци по ред разновидни аспекти од фолклористиката. Тоа е широк спектар на интересности, што наоѓаат простор во дванаесетте тома на „Златна гранка“.

Во разработката на прашањето на магиската уметност и еволуцијата на кралствата Фрејзер конкретно се задржува на магијата и на сите нејзини карактеристики. Анализирајќи ја хомеопатиската магија или магијата што се подржува (2. Homeopathic or Imitative Magic) Фрејзер ја поткрепува неа со примери од магиските игри на македонските селани (Macedonian farmers) при жетвата.³⁵ Интересни примери внесува и при објаснувањето на преносната магија за земање заби од животни и на магиското симболично својство за чување на првите заби кај децата. Се зборува и за префрлање на истите на покривот како, и на случаите при повикување на птици за замена на фрлениот заб.³⁶)

Повеќе простор Фрејзер употребува при образложението на магиската контрола на дождот (2. The Magic Control of Rain). Во објаснувањата на обичаите за дожд во југо-источна Европа тој ги вклопува и примерите од Македонија. Тој користи повеќе изворни податоци од теренот на оваа земја. Потоа обрнува внимание на обреди, што по тој повод се организирале, нарочно во време на суша. Дава подробен опис на процесијата, на пеањето и на изведувањето на додоло дудуле.³⁷) Во обработката на овој вид магија обичаите околу распоредувањето на сечената коса и нокти претставуваат исто така внимание на Фрејзеровите заклучоци. За начинот на практикувањето на овие обреди тој приведува и примери од Македонија, конкретно од Мелник.³⁸)

Во своите научни испитувања поголемо внимание Фрејзер обрнува за празнувањето на оганот во Европа. Најпрвин ги објаснува велигденските огнови и зема примери од Македонија.³⁹) Потем ги објаснува средлетните огнови и празнувањата по тој повод во разни македонски краишта.⁴⁰) Истоово го споменува и при земањето примери за објаснување празнувањето на огнот во август, како почеток на есенските празнувања на огнот,⁴¹) а потоа и на средзимските празнувања.⁴²) Поврзано со ова прашање Фрејзер дава акцент и на производството и на употребата на огнот на таканаречениот „жив оган“ кај словенските народи. За да ги илустрира обредите употребува примери од западна Македонија.⁴³)

Видно внимание Фрејзер посветува за духот на житото во вид на животни. Такви обреди се практикувале и во Македонија. Се приве-

³⁵ J. G. Frazer, *The Golden Bough*, vol. I, part I, 139.

³⁶ *Ibidem*, 180—181.

³⁷ *Ibid.*, 272—273, 274.

³⁸ *Ibid.*, vol. II, part II, 280.

³⁹ *Ibid.*, vol. I, part VII, 130. Види: М. Арнаудов, Студии върху българските обреди и легенди. София 1971, I, 77—79.

⁴⁰ *Ibidem*, 212.

⁴¹ *Ibid.*, 220.

⁴² *Ibid.*, 258—259.

⁴³ *Ibid.*, 281.

дуваат примери за примената на ваков обичај, како и за организирањето на процесии во остварувањето на истиот.⁴⁴⁾

Обредите за јавното истерување на злото исто така се објаснуваат од Фрејзер. Начинот на нивното истерување е објаснет и со еден пример од Македонија.⁴⁵⁾ Поопстојно ова е објаснето со празнувањата на Сатурналиите и на таканаречените семејни празнувања. Тој обред Фрејзер го издвојува посебно и го титулува: „Паралелен обичај што се одржува во Македонија наспроти Дванаесеттата ноќ“ (Paralled custom observed in Macedonia on the Eve of Twelfth Night). За овој обред се изнесени мошне интересни податоци.⁴⁶⁾

Со магиските дејствија е поврзан и обредот околу употребата на цвеќињата во средината на летото. Конкретно тоа Фрејзер го образложува со употребата на магиската моќ на цвеќињата во празнувањето на Иванден во некои делови на Македонија.⁴⁷⁾

Приведените примери само делумно ја прикажуваат сликата на многустраната опфатеност на проблеми од областа на фолклористиката во „Златна гранка“ од Фрејзер. Во објаснувањата на бројните проблеми и интересности земени се како илустрација примери и мотиви од ризницата на македонскиот фолклор.

Теми од Македонија Ц. Ц. Фрејзер зема и при разработката на другите проблеми од својата научна област, кои главно настанале по објавувањето на „Златна гранка“ или како последица и резултат на овој капитален труд.⁴⁸⁾

Надоврзувајќи се на „Златна гранка“ во 1930 година, во студијата под наслов: „Митови за потеклото на огнот“ (Myths of the origin of Fire. London 1930) Ц. Ц. Фрејзер се навраќа повторно на потеклото на огнот во Европа и ги употребува примерите како во „Златна гранка“.⁴⁹⁾

* * *

ОВОЈ прилог за големиот опус на Џејмс Џорџ Фрејзер и за застапеноста во него на примери и мотиви од Македонија има за цел само да го одбележи интересот на овој забележителен учен за македонските фолклорни особености. Застапеноста на повеќето проблеми во неговите антички студии и одделно во капиталниот труд: „Златна гранка“ сведочи за вниманието кон овие македонски особености, за нивното место во науката за фолклорот. Тие, од друга страна, имале своевидно зна-

⁴⁴ Ibidem, vol. II, part V, 322.

⁴⁵ Ibid., vol. II, part VI, 63.

⁴⁶ Ibid., 320.

⁴⁷ Ibid., vol. II, part VII, 50. Види: М. Арнаудов, Студии, 28—29.

⁴⁸ Во предговорот кон книгата, на Вл. Р. Савиќ: „Реконструкција на Југо-источна Европа“ (Vi. R. Savić The reconstruction of South—Eastern Europe. London 1917) Ц. Ц. Фрејзер говори за значењето на јужните Словени и за новата состојба во која појднале како резултат на војната. (p. V—VI).

⁴⁹ J. G. Frazer, Myths of the origin of Fire. London 1930, 190—193, 194—197.

чење. Придонесле со сета своја опфатеност за севкупната афирмација на Македонија во науката и во меѓународната јавност. Еден од двигателите на таа очевидна афирмација бил големиот автор на „ЗЛАТНА ГРАНКА“.

Hristo Andonov-Poljanski

MOTIVES FROM MACEDONIA IN J. G. FRASER'S THE GOLDEN BOUGH

(S u m m a r y)

In this article the author discusses the representation of motives from Macedonia in the monumental work of J. G. Fraser (1854—1941), a well known British scientist. „The Golden Bough“, this classic study includes motives and characteristic ethnological, anthropological and folklore details from numerous parts of the world. The desire to penetrate the substance of these problems leads the author to analyse the treatment given to these characteristics by the eminent British scientist in „The Golden Bough“ and in other studies concerning similar problems. J. G. Fraser's interest in this work lies in the study of the antiquity and in the detailed exploration of the folklore. He had studied the works of Pausanias and had published Pausanias's Description of Greece (Pausanias — Description of Greece. London, 1898. I—IV), in which he presents and comments upon items from the history of ancient Macedonia. Instances from the old Macedonian history are also discussed in other works of J. G. Fraser's.

The main interest of the author of this article is centered upon „The Golden Bough“ with the purpose to account for the numerous motives from Macedonia that are included in this work. He also gives a preview of the existing editions of „The Golden Bough“, with special reference to those of 1890 (Vols. I—II), and 1915 (Vols. I—XII). In the process of this research and analysis of the contents of this work the author comes to the sources used by J. G. Fraser in his acquiring of and presentation of the different motives from Macedonia in „The Golden Bough“. It becomes evident that J. G. Fraser had made frequent use of the work „Macedonian Folklore“, by the well known British publicist and folklorist G. F. Abbott. The instances taken from this source, as well as others coming from other works, have been used by J. G. Fraser with the intention to illustrate various folklore aspects with motives taken from Macedonia as well as from other parts of the world. They are mainly questions concerning the magic art and the evolution of magic in all its kinds, the celebration of fire, the rites of exorcism and other similar interests.

Illustrating with direct examples his statement about the representation of motives from Macedonia in „The Golden Bough“, the author defines this enterprise as one that points towards the further affirmation of Macedonia in the world of science.